

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการศึกษาริชาประชากรศาสตร์ในประเทศไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์การอ้างอิง ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยมานานแล้ว โดยการเลือก สิ่งพิมพ์ที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ต่าง ๆ กัน อาทิเช่น ดรรชนีวารสารและสาระสังเขป บรรณานุกรมต่าง ๆ สิ่งพิมพ์ปฐมภูมิ (วารสาร วิทยานิพนธ์ หนังสือ) และวารสาร วิจารณ์ เป็นต้น ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์ สำหรับสิ่งพิมพ์ที่นักวิจัย นิยมนำมาใช้วิเคราะห์มากที่สุดคือ วารสารในแขนงวิชาต่าง ๆ (Brittain and Line 1973: 80)

การวิเคราะห์การอ้างอิงเป็นที่นิยมในหมู่ บรรณารักษ์และนักสนเทศ ในช่วง ๕๐ ปีเศษที่ผ่านมา โดยเริ่มมีขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๙๒๗ (อารีย์ ชื่นวัฒนา ๒๕๒๔: ๑๐) และมีการพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งในด้านจุดมุ่งหมาย ขอบเขตและวิธีการ การวิเคราะห์ การอ้างอิงทำกันทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ แต่งานทางด้านวิทยาศาสตร์จะแพร่หลายมากที่สุด ประโยชน์ที่ได้จากการวิเคราะห์การอ้างอิงมีหลายประการ ทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ

ทางทฤษฎี ช่วยให้ผู้ที่ศึกษาทราบถึงความต้องการข่าวสาร การใช้วรรณกรรม สาขาต่าง ๆ โดยประมาณ พัฒนาการความเจริญของความรู้ ตลอดจนโครงสร้างของ วรรณกรรมแต่ละสาขาวิชาในรูปของการศึกษาที่เรียกว่า Bibliometric หรือ Bibliometric study ตลอดจนอัตราความล้ำสมัยของเอกสารแต่ละประเภทในแต่ละ สาขาวิชา นอกจากนี้ในสาขาวิชาบางสาขาที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เช่น วิทยาศาสตร์ มักจะเกิดริชาย่อย ๆ ซึ่งเป็นการผสมผสานของความรู้ในแขนงวิชาใหญ่อยู่เสมอ และแขนง วิชาย่อยเหล่านี้จะพัฒนาโดยรวมตัวกันหรือแยกตัวกลายเป็นวิชาใหม่ นักวิทยาศาสตร์จึงอาศัย การวิเคราะห์การอ้างอิงเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อสามารถกำหนดขอบเขต

เนื้อหาของวรรณกรรมได้อย่างถูกต้องกับความจริง

ส่วนทางปฏิบัติ ผลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น การพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นให้มีความเหมาะสม การเก็บรักษาเอกสารในช่วงเวลาที่มีผู้ต้องการใช้ การขจัดเอกสารที่ไม่มีผู้ใช้หรือมีผู้ใช้้น้อยมาก เป็นต้น (ประภาวดี สิบสนธิ ๒๕๒๔: ๑๔๐ - ๑๔๑; อารีย์ ชื่นวัฒนา ๒๕๒๔: ๓๓; Baughman 1974: 294)

ยุคแรกของการวิเคราะห์การอ้างอิงได้เริ่มเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๒๗ งานวิเคราะห์การอ้างอิงชิ้นแรกทำโดย พีแอล เค กรอสส์ และ อี เอ็ม กรอสส์ (P.L.K. Gross and E.M. Gross) แห่งแผนกวิชาเคมี วิทยาลัยโปโมนา (Pomono College) สหรัฐอเมริกา ได้วิเคราะห์การอ้างอิงของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร The Journal of the American Chemical Society ศึกษารายชื่อวารสารที่ผู้เขียนบทความอ้างอิงมากที่สุด ภาษาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง ผลวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวในการเลือกจัดหาวารสารสำหรับห้องสมุดเคมี และการสั่งซื้อวารสารย้อนหลัง (Gross and Gross 1927: 385 - 389) จากงานวิจัยนี้ก่อให้เกิดงานวิจัยทำนองเดียวกันนี้ต่อมาอีกเป็นจำนวนมาก โดยที่นักวิจัยหลายท่านได้วิเคราะห์การอ้างอิงของบทความในวารสารทางวิทยาศาสตร์ในแขนงต่าง ๆ โดยยึดถืองานวิจัยของกรอสส์และกรอสส์ (Gross and Gross) เป็นแบบอย่าง แต่ได้เปลี่ยนแปลงจากการวิเคราะห์การอ้างอิงของวารสารรายการเดียวเป็นวารสารหลาย ๆ รายการ และขยายขอบเขตของการศึกษานอกจากวัตถุประสงค์ที่จะศึกษารายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดอย่างเดียวนั้น ยังศึกษาถึงโครงสร้างของวรรณกรรมด้านอื่น ๆ อีก เช่น ศึกษาถึงประเภทต่าง ๆ ของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิง ขอบเขตเนื้อหาวิชา ภาษา สถานที่พิมพ์ และอายุของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงด้วย

ในระหว่างทศวรรษที่ ๑๙๕๐ ได้มีงานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงอีกหลายรายการ ทั้งในสาขาวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ จนมาถึงทศวรรษที่ ๑๙๖๐ นับว่าเป็นช่วงเวลาแห่งพัฒนาการอย่างแท้จริง เพราะการวิเคราะห์การอ้างอิงได้เจริญขึ้นมาก ทั้งในด้านจุดมุ่งหมาย ขอบเขตและวิธีการ ได้มีการทำการวิเคราะห์การอ้างอิงอีกหลายรายการ งานที่สำคัญที่สุดของทศวรรษนี้คือการจัดทำดัชนีการอ้างอิงทาง

วิทยาศาสตร์ (Science Citation Index - SCI) ในปี ค.ศ. ๑๙๖๓ โดยสถาบันข่าวสารทางวิทยาศาสตร์ (Institute for Scientific Information - ISI)^๑ ภายใต้การนำของ ยูจีน การ์ฟิลด์ (Eugene Garfield)^๒ (Malin 1968: 379)

SCI มีขอบเขตครอบคลุมวารสารในแขนงวิชาต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์ ถึง ๒,๔๐๐ รายการ ในปี ค.ศ. ๑๙๗๒ (Garfield 1972: 471) จำนวนวารสารและข้อมูลการอ้างอิงขยายขึ้นทุกปี จนสามารถครอบคลุมวารสารสำคัญ ๆ ทางวิทยาศาสตร์ในทุกแขนงวิชาทั่วโลก กล่าวได้ว่า SCI เป็นงานสร้างสรรค์ด้านการควบคุมบรรณานุกรมที่มีคุณค่ายิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ได้สะดวกและรวดเร็วแล้ว ยังช่วยให้นักวิชาการสามารถใช้ข้อมูลการอ้างอิงเพื่อศึกษาเกี่ยวกับตัววรรณกรรม (Martyn 1968: 293-294) เช่น เอกสารแต่ละเรื่อง หรือผู้เขียนเอกสารนั้นได้รับการอ้างอิงในงานเขียนเรื่องใดบ้าง มีนักวิชาการใดบ้างที่ผลิตงานเขียนในแขนงวิชาเดียวกัน วารสารใดตีพิมพ์งานเขียนที่มีเนื้อหาเดียวกัน นักวิชาการแต่ละคนผลิตงานเขียนมากน้อยเพียงใด เป็นต้น

^๑สถาบันข่าวสารทางวิทยาศาสตร์ สำนักงานใหญ่อยู่ที่เมืองฟิลาเดลเฟีย มลรัฐเพนซิลวาเนีย สหรัฐอเมริกา เป็นการดำเนินงานของเอกชน จัดเสนอและขายบริการสนเทศแก่นักวิทยาศาสตร์ และบรรณารักษ์ทั่วโลก บริการที่สำคัญ คือ

๑. บริการข่าวสารทันสมัย (Current Awareness Service)
๒. บริการเผยแพร่สนเทศที่เลือกตามความสนใจของผู้ใช้ (Selective Dissemination of Information)
๓. บริการด้านสนเทศย้อนหลัง (Retrospective Search)
๔. บริการจัดหาเอกสาร (Document Fulfillment)
๕. บริการวางแผนการจัดหาทรัพยากรห้องสมุด (Acquisition Planning) (อารีย์ ชื่นวัฒนา ๒๕๒๔ : ๑๘)

^๒Garfield เป็นนักสนเทศชาวอเมริกัน ผู้ริเริ่มสถาบันข่าวสารทางวิทยาศาสตร์และดำรงตำแหน่งประธานของสถาบันจนถึงปัจจุบัน

นอกจากประโยชน์ดังกล่าวแล้ว SCI ยังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการของ การวิเคราะห์การอ้างอิง กล่าวคือ ก่อนหน้าที่จะมีการจัดทำ SCI งานวิเคราะห์การอ้างอิง ส่วนใหญ่จำกัดเฉพาะการจัดอันดับวารสารตามความสำคัญจากมากไปหาน้อย โดยนับจาก จำนวนการอ้างอิงที่วารสารแต่ละรายการได้รับ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการเลือกสรรจัดหา วารสารเข้าห้องสมุด สาเหตุสำคัญที่ทำให้การวิเคราะห์การอ้างอิงในช่วงแรกก่อนหน้า การจัดทำ SCI มีขอบเขตจำกัด เนื่องจากความยากลำบากในการเก็บข้อมูลการอ้างอิงที่มี จำนวนมากโดยไม่มีเครื่องจักรกลเข้ามาช่วย หลังจากมีการจัดทำ SCI แล้วปัญหาความ ลำบากในการเก็บข้อมูลการอ้างอิงหมดไป เนื่องจากนักวิจัยสามารถจะเรียกใช้ข้อมูลการ อ้างอิงที่มีทั้งคุณภาพและปริมาณได้ตามความต้องการ ช่วยให้ผลการวิเคราะห์มีความเที่ยงตรง มากขึ้น นอกจากนี้ ความสะดวกในการเรียกใช้ข้อมูลจาก SCI ยังช่วยให้นักวิจัยหันมา วิเคราะห์การอ้างอิงในงานเขียนต่าง ๆ มากขึ้น (Martyn 1975: 292-294)

ปรากฏว่า นับแต่ปี ค.ศ. ๑๙๖๓ เป็นต้นมา ถึงต้นทศวรรษ ๑๙๗๐ มีพัฒนาการ ของงานวิเคราะห์การอ้างอิงที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างมาก ทั้งในด้านจุดมุ่งหมาย รูปแบบ และเทคนิค (อารีย์ ชื่นวัฒนา ๒๕๒๔: ๒๒) และจาก ค.ศ. ๑๙๗๓ เป็นต้น มาจนถึง ปัจจุบัน จำนวนงานวิจัย บทความและบทวิจารณ์เกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงก็ทวีจำนวน ขึ้น ดังจะเห็นได้จากวารสารทางบรรณารักษศาสตร์ สารนิเทศศาสตร์ ตลอดจนวารสาร เฉพาะวิชาทั้งในสาขาวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ได้มีการตีพิมพ์ผลงาน เหล่านี้อยู่เสมอ สำหรับพัฒนาการทางด้านขอบเขต นอกจากการจัดทำ SCI แล้ว สถาบัน ข่าวสารทางวิทยาศาสตร์ยังได้จัดทำดัชนีการอ้างอิงทางสังคมศาสตร์ (Social Science Citation Index - SSCI) ดรรชนีการอ้างอิงของวารสาร (Journal Citation Report - JCR) ขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๗๓ (Lazerow 1974: 94-97) และจัดทำดรรชนีการอ้างอิงทางมนุษยศาสตร์ (Arts & Humanities Citation Index - A & HCI) ขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๗๘ (Garfield 1980: 40-57) พัฒนาการ การจัดทำดรรชนีการอ้างอิงช่วยส่งเสริมให้การวิเคราะห์การอ้างอิงในงานเขียนแพร่หลาย ไปทุกสาขาวิชา จากการที่ SCI มีกำเนิดขึ้นมาเป็นอันดับแรกในปี ค.ศ. ๑๙๖๓ ทำให้มี การศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงทางวิทยาศาสตร์มีจำนวนมากที่สุด รองลงมา

ได้แก่ การศึกษาในสาขาสังคมศาสตร์ ส่วนสาขามนุษยศาสตร์นั้นยังมีปริมาณการศึกษาน้อยที่สุด งานวิเคราะห์การอ้างอิงส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์เพื่อศึกษาโครงสร้างของวรรณกรรม ซึ่งได้แก่ ประเภทของเอกสารที่ถูกอ้างอิง ขอบเขตเนื้อหาวิชา อายุ ภาษา ในแต่ละสาขาวิชา ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

งานเขียนในสาขาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์อ้างอิงวารสารมากที่สุด นอกจากนั้น จะอ้างอิงรายงานการวิจัย รายงานการประชุม สิทธิบัตร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเอกสารที่มีอายุไม่เกิน ๕ ปี หรือ ๑๐ ปี (Garfield 1980: 42-48) และเมื่อดูจำนวนวารสารกับหนังสือแล้วจะอ้างอิงวารสารมากกว่าหนังสือ (Broadus 1971: 241)

ในทางกลับกันงานเขียนในสาขามนุษยศาสตร์จะอ้างอิงวารสารเป็นส่วนน้อย แต่อ้างอิงเอกสารประเภทหนังสือ วัสดุที่ไม่พิมพ์เผยแพร่ เช่น จดหมายเหตู ด้นฉบับตัวเขียน จุลสาร โน้ตเพลง ใบปลิว ฯลฯ เป็นส่วนใหญ่ และอายุของเอกสารมีจะมากตั้งแต่ ๑๐ ปี ขึ้นไปจนถึงเป็นร้อย ๆ ปี (Baker 1978: 191, 194; Broadus 1971: 241; Jones, Chapman and Woods 1972: 140-141)

ส่วนงานเขียนทางสังคมศาสตร์อ้างอิงหนังสือและวารสารมากที่สุด ส่วนจำนวนการอ้างอิงหนังสือและวารสารจะมากน้อยกว่ากันอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะเนื้อหาของงานเขียน กล่าวคือ ถ้าเป็นงานเขียนที่มีเนื้อหาโน้มเอียงไปทางมนุษยศาสตร์ เช่น รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ จะอ้างอิงหนังสือมากกว่าวารสาร แต่ถ้างานเขียนเน้นเนื้อหาเป็นไปทางวิทยาศาสตร์ เช่น จิตวิทยา สถิติ การศึกษา จะอ้างอิงวารสารมากกว่าหนังสือ (Bath University, Design of Information Systems in the Social Sciences 1979: 74-75 อ้างถึงใน อารีย์ ชื่นวัฒนา ๒๕๒๔: ๓๐) ส่วนเอกสารจะเก่าหรือใหม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับลักษณะเนื้อหาของงานเขียนเช่นกัน แต่โดยเฉลี่ยแล้วพบว่าอัตราการอ้างอิงเอกสารใหม่ที่มีอายุไม่เกิน ๑๐ ปี ในงานเขียนสาขาสังคมศาสตร์จะต่ำกว่างานเขียนในสาขาวิทยาศาสตร์ แต่สูงกว่าในงานเขียนทางมนุษยศาสตร์ ในทางกลับกัน อัตราการอ้างอิงเอกสารเก่าที่มีอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี ขึ้นไป จะสูงกว่างานเขียนทางวิทยาศาสตร์ และต่ำกว่าในงานเขียนสาขามนุษยศาสตร์ (Britatin 1970: 130-133; MacRae 1969: 631)

ในเรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง สรุปได้ว่างานเขียนเกี่ยวกับสาขาวิชาใดมักจะอ้างอิงเอกสารในสาขานั้น ๆ เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะงานเขียนในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มักจะไม่อ้างอิงเอกสารนอกสาขาวิชา แต่งานเขียนทางสังคมศาสตร์ถึงแม้จะอ้างอิงเอกสารในสาขาวิชามากที่สุดแล้ว ยังอ้างอิงเอกสารในสาขาวิชาอื่นด้วย (อารีย์ ชื่นวัฒนา ๒๕๒๔: ๓๑)

ส่วนเรื่องภาษาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงในงานเขียนในสาขาวิชาต่าง ๆ นั้น ขึ้นอยู่กับภาษาของงานเขียนนั้น ๆ หรือเป็นภาษาของผู้เขียนงานนั้น เช่น งานเขียนในภาษาอังกฤษจะอ้างอิงเอกสารภาษาอังกฤษมากที่สุด ถ้างานเขียนเป็นภาษาเยอรมันก็จะอ้างอิงเอกสารภาษาเยอรมันมากที่สุด เป็นต้น (Broadus 1971: 240)

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๒๗ ซึ่งเป็นปีที่เริ่มมีการวิจัยโดยการวิเคราะห์การอ้างอิง เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันได้มีทำการศึกษาวิจัยงานในลักษณะนี้ขึ้น เป็นจำนวนมากทั้งทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ สำหรับการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์การอ้างอิงของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตสาขาวิชาประชากรศาสตร์" นี้ เป็นการศึกษาถึงเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงในวิทยานิพนธ์ทางประชากรศาสตร์ ซึ่งเป็นแขนงวิชาหนึ่งในสาขาวิชาสังคมวิทยา ดังนั้นในที่นี้จะขอกล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเฉพาะในสาขาวิชาสังคมวิทยาเท่านั้น

การวิเคราะห์การอ้างอิงในสาขาวิชาสังคมวิทยาเริ่มมีในปี ค.ศ. ๑๙๕๑ คือ วิทยานิพนธ์ของ อลิสเบธ แอล ไมร์ (Elizabeth L. Meier) และของ เอ็ดเวิร์ด ดับเบิลยู ควินน์ (Edward W. Quinn) (Broadus 1971: 237) ไมร์ ได้วิเคราะห์การอ้างอิงจำนวน ๒,๔๕๓ รายการ ของวารสารชั้นนำทางสังคมวิทยา ๖ รายชื่อที่ออกในสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. ๑๙๔๗ และ ค.ศ. ๑๙๔๘ ผลการวิจัยปรากฏว่าหนังสือได้รับการอ้างอิงมากที่สุด คือ ร้อยละ ๔๗ ของจำนวนการอ้างอิงทั้งหมด รองลงมาได้แก่วารสารได้รับการอ้างอิงร้อยละ ๓๘ นอกจากนั้นอีกร้อยละ ๔ เป็นเอกสารประเภทต่าง ๆ เช่น จุลสาร วิทยานิพนธ์ หนังสือพิมพ์ ในการวิเคราะห์ขอบเขตเนื้อหาของเอกสาร พบว่าเอกสาร

ที่ได้รับการอ้างอิงถึงเอกสารในสาขาวิชาสังคมวิทยา* ร้อยละ ๓๔ และอ้างอิงถึงเอกสารในสาขาสังคมศาสตร์** ร้อยละ ๖๕ ทั้งนี้รวมทั้งสาขาวิชาสังคมวิทยา อีกร้อยละ ๓๔ อ้างถึงเอกสารสาขาอื่น ๆ นอกสาขาสังคมศาสตร์ สำหรับอายุของเอกสารที่ใช้ในการอ้างอิงมีอายุสั้นใกล้เคียงกับเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ คือ มีอายุไม่เกิน ๑๐ ปี ภาษาของเอกสารใช้ภาษาต่างประเทศเพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษมีจำนวนถึงร้อยละ ๔๓ (Meier 1951, quoted in Navanitaya Intrama 1968: 24; Meier 1951 quoted in Broadus 1971: 236 - 242)

ส่วน ควิน (Quinn) ได้ทำการวิเคราะห์การอ้างอิงถึง ๓,๐๑๔ รายการจากหนังสือสาขาวิชาสังคมวิทยาที่พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๙๔๔ และ ค.ศ. ๑๙๔๕ จำนวน ๔๗ เล่ม โดยนำรายชื่อมาจาก Quarterly Booklist ของสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัย หนังสือที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด คือร้อยละ ๔๔ ส่วนเนื้อหาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงอ้างอิงภายในวิชาสังคมวิทยา ร้อยละ ๑๗ ถ้าพิจารณาเนื้อหาของเอกสารในสาขาสังคมศาสตร์จะมีเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงร้อยละ ๕๓ ส่วนอีกร้อยละ ๔๗ เป็นการอ้างอิงเอกสารในสาขาอื่น ๆ นอกสาขาสังคมศาสตร์ อายุของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงส่วนใหญ่ คือร้อยละ ๕๗ มีอายุน้อยกว่า ๑๐ ปี สำหรับภาษาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ มีจำนวนร้อยละ ๔๒ (Quinn 1951, quoted in Broadus 1971: 236 - 242)

*สาขาวิชาสังคมวิทยา หมายถึง เอกสารที่มีเนื้อหาจัดได้ตามระบบของหอสมุดรัฐสภาอเมริกันในหมวดของ HM - HX.

** สาขาวิชาสังคมศาสตร์ หมายถึง เอกสารในเนื้อหาที่จัดหมวดหมู่ตามระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ในหมวดย่อย G (ภูมิศาสตร์และมานุษยวิทยา) H (สังคมศาสตร์ครอบคลุม ๒ วิชาหลักคือ เศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยา) J (รัฐศาสตร์) K (กฎหมาย) L (การศึกษา) จิตวิทยาที่นอกเหนือจากจิตวิทยาสังคมจะแยกกลุ่มนี้ไปพร้อมกับเนื้อหาอื่น ๆ

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๕๒ โรเบิร์ต เอ็น บรอดัส (Robert N. Broadus) บรรณารักษ์ของห้องสมุดวิทยาลัย ยอร์จ เปปเปอร์ไดน์ (George Pepperdine College) ในลอสแอนเจลิส ได้ทำการวิจัยโดยวิเคราะห์เชิงอรรถของบทความในวารสาร American Sociological Review ซึ่งออกในปี ค.ศ. ๑๙๕๐ จำนวน ๑,๐๑๖ รายการ ผลการวิจัยปรากฏดังก็คือ ร้อยละ ๔๖ เป็นเอกสารต่อเนื่อง (Serial) ซึ่งในจำนวนนี้รวมถึงวารสาร สิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นชุด และหนังสือรายปี ส่วนอีกร้อยละ ๕๔ เป็นเอกสารที่ไม่ต่อเนื่อง ทั้งหลายและรวมถึงวิทยานิพนธ์ไว้ในจำนวนนี้ด้วย เนื้อหาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง ร้อยละ ๓๓ อ้างภายในวิชาสังคมวิทยา ร้อยละ ๔๖ อ้างภายในสาขาสังคมศาสตร์ ส่วนอีก ร้อยละ ๕๔ เป็นเอกสารที่มีเนื้อหาอื่น ๆ นอกสาขาวิชาสังคมศาสตร์ อายุของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงส่วนใหญ่ ร้อยละ ๗๐ มีอายุไม่เกิน ๑๐ ปี สำหรับภาษาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงร้อยละ ๕๑ เป็นภาษาอังกฤษ นอกนั้นเป็นภาษาอื่น ๆ ซึ่งมีภาษาฝรั่งเศส ร้อยละ ๑ ภาษาเยอรมัน ร้อยละ ๑ ภาษารัสเซีย ร้อยละ ๕ ภาษาสเปน ร้อยละ ๑ นอกนั้นเป็นภาษาอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมาอีกร้อยละ ๑ (Broadus 1952: 355-357)

อีก ๑๕ ปี ต่อมา ในปี ค.ศ. ๑๙๖๗ โรเบิร์ต เอ็น บรอดัส (Robert N. Broadus) ได้ทำการวิเคราะห์เชิงอรรถของวารสาร American Sociological Review ที่ออกในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ จำนวน ๑,๔๔๔ รายการ จำนวนที่เคยทำการวิเคราะห์ในปี ค.ศ. ๑๙๕๒ ๔๓๒ รายการ ผลการวิจัย ปรากฏว่า ร้อยละ ๖๑ เป็นเอกสารที่ไม่ต่อเนื่อง ซึ่งมีหนังสือมากที่สุด นอกนั้นเป็นวิทยานิพนธ์ และวัสดุไม่ตีพิมพ์ ส่วนอีก ร้อยละ ๓๙ เป็นเอกสารต่อเนื่อง ซึ่งมีวารสาร สิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นชุด หนังสือรายปี เนื้อหาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง ร้อยละ ๔๓ มีเนื้อหาภายในสาขาวิชาสังคมวิทยา ถ้าพิจารณาโดยรวมภายในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ มีจำนวนถึงร้อยละ ๖๖ อีกร้อยละ ๓๔ เป็นเอกสารที่มีเนื้อหาอื่น ๆ นอกจากสาขาวิชาสังคมศาสตร์ ภาษาของเอกสารส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ มีจำนวน ร้อยละ ๕๒ นอกนั้นเป็นภาษาอื่น ๆ ร้อยละ ๔ ส่วนอายุของเอกสาร ร้อยละ ๗๐ มีอายุไม่เกิน ๑๐ ปี (Broadus 1967: 19-20)

ค.ศ. ๑๙๖๔ แนน ลิน และคาร์นอท อี เนลสัน (Nan Lin and Carnot E. Nelson) ได้ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบ เอกสารอ้างอิง (Reference)* ของบทความในวารสารที่สำคัญทางสังคมวิทยา คือ American Sociological Review American Journal of Sociology และ Social Forces ที่ออกในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ และปี ค.ศ. ๑๙๖๖

ผลการวิจัยปรากฏว่ามีหนังสือร้อยละ ๕๖ วารสารร้อยละ ๓๖ วิทยานิพนธ์ ร้อยละ ๒ รายงานการวิจัย ร้อยละ ๖ และเอกสารอื่น ๆ ร้อยละ ๔ แต่เมื่อแยกพิจารณา การอ้างอิงของแต่ละวารสารแล้วปรากฏว่าในวารสาร American Sociological Review ร้อยละ ๕๔.๕ เป็นหนังสือ วารสารมีร้อยละ ๓๕.๕ อีกร้อยละ ๑๐ เป็นวิทยานิพนธ์ รายงาน การวิจัย และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ สำหรับวารสาร American Journal of Sociology ร้อยละ ๕๐.๕ เป็นหนังสือ วารสารมีร้อยละ ๓๔ ส่วนอีกร้อยละ ๑๐.๕ เป็นวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ส่วนในวารสาร Social Forces มีหนังสือร้อยละ ๕๐ วารสารร้อยละ ๓๖ อีกร้อยละ ๑๔ เป็นวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ส่วนอายุของเอกสารอ้างอิงโดยเฉลี่ยไม่เกิน ๔ ปี (Lin and Nelson 1969: 47 - 50) สรุปแล้ว เอกสารอ้างอิงของบทความในวารสารที่สำคัญทางสังคมวิทยาที่ใช้เป็นหน่วยในการ วิเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นหนังสือและอายุส่วนใหญ่ไม่เกิน ๔ ปี

ต่อมาอีก ๕ ปี คือในปี ค.ศ. ๑๙๗๔ เจมส์ ซี บอทก์แมน (James C. Baughman) ได้รับเงินทุนอุดหนุนในการทำวิจัยจากวิทยาลัยซิมมอนส์ (Simmons College)

*สำหรับความแตกต่างของผลการวิเคราะห์โดยใช้ "การอ้างถึง (Citations)" กับ "เอกสารอ้างอิง (Reference)" เป็นหน่วยในการวัด Lin และ Nelson (1969) ได้ทำการเปรียบเทียบผลงานของเขาทั้งสองซึ่งใช้เอกสารอ้างอิงเป็นหน่วยในการวัดกับงาน ของ Broadus (1967) ซึ่งใช้การอ้างถึงในการวัดแล้ว เขาสรุปว่าไม่มีความแตกต่าง (Lin and Nelson 1969: 47)

เขาได้ทำการวิเคราะห์การอ้างอิงในบทความวารสารที่ห้าครุชฌนีอยู่ใน Social Science Citation Index Volume 24 ค.ศ. ๑๙๗๐ - ๑๙๗๑ ภายใต้หัวข้อเรื่องต่าง ๆ ทางสังคมวิทยา ทั้งนี้เพื่อต้องการศึกษาถึงโครงสร้างของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง และศึกษาถึงวรรณกรรมที่สำคัญโดยพิจารณาจากการได้รับการอ้างอิง เขารวบรวมการอ้างอิงที่จะนำมาวิเคราะห์ได้ ๔,๙๒๖ รายการ จากวารสาร ๗๑ รายชื่อ ในจำนวนนี้เป็นสิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง (Serials) ๓,๖๕๑ รายการ หรือร้อยละ ๗๔ สิ่งพิมพ์ไม่ต่อเนื่อง (Nonserials - หนังสือ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย สิ่งพิมพ์รัฐบาล และเอกสารอื่น ๆ ที่ไม่จัดอยู่ในประเภทต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น) ๑,๒๗๕ รายการ หรือร้อยละ ๒๖ ซึ่งแยกได้ดังนี้คือ หนังสือ ร้อยละ ๕๒ วิทยานิพนธ์ ร้อยละ ๑ รายงานการวิจัย ร้อยละ ๑ สิ่งพิมพ์รัฐบาล ร้อยละ ๒ และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ร้อยละ ๖ ภาษาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง ร้อยละ ๙๗ เป็นภาษาอังกฤษ ร้อยละ ๓ เป็นภาษาอื่น ๆ

วารสารที่ได้รับการอ้างอิงมาก ๒๐ รายการ มีดังนี้คือ

Journal of Marriage and Family

American Sociological Review

American Journal of Sociology

Sociology & Social Research

Sociology Quarterly

Social Forces

Human Relations

British Journal of Sociology

Journal of Social Issues

Social Problems

Interantional Journal of Comparative Sociology

Public Opinion Quarterly

American Anthropology

American Political Science Review

Social Research

Current Anthropology

Social Casework

Sociological Review

Atlas

Human Organization.

จากผลการวิจัยของ บอห์กแมน (Baughman 1974: 293-307) จะเห็นว่า เอกสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงส่วนใหญ่เป็นหนังสือ อายุของเอกสารส่วนใหญ่มีอายุน้อย คือ ร้อยละ ๕๐ มีอายุไม่เกิน ๔ ปี ซึ่งผลคล้ายคลึงกับการวิจัยก่อนหน้านี้ที่กล่าวมาแล้ว

จากงานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นว่า เป็นงานที่วิเคราะห์เกี่ยวกับโครงสร้างของวรรณกรรม เพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติทั้งสิ้น คือศึกษาว่ามีการใช้เอกสารประเภทใดบ้างในการอ้างอิง ดูอายุว่ามากน้อยเพียงใด ภาษาที่ใช้มี ภาษาใดบ้าง เนื้อหาของเอกสารนั้น เน้นหนักทางใด พร้อมกับมีการศึกษาถึงวารสารที่มีผู้ใช้มากในสาขาวิชาใด โดยใช้นิตยภัตที่ใช้ในการวิเคราะห์แตกต่างกันบ้างเท่านั้น แต่การวิเคราะห์การอ้างอิงยังให้ประโยชน์ในทางทฤษฎีด้วย แต่สาขาวิชานี้ยังไม่มีผู้วิเคราะห์การอ้างอิง เพื่อประโยชน์ทางทฤษฎีมากนัก มีเพียง ๑ เรื่อง คือ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเพื่อวิเคราะห์คุณภาพการของแนวความคิดของนักสังคมวิทยากับวิเคราะห์เพื่อดูว่าวิชามานุษยวิทยาสังคมจะเข้ามาแทนที่สังคมวิทยาใช้หรือไม่ งานวิจัยนี้ ทำโดย มาร์ค เจย์ โอโรแมนเนอร์ (Mark Jay Oromaner) แห่งมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก เขาได้วิเคราะห์การอ้างอิงของตำราสังคมวิทยาเบื้องต้นจำนวน ๑๐ เล่ม ที่พิมพ์ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๖๓ ถึงปี ค.ศ. ๑๙๖๗ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับงานวิเคราะห์ของโรเบิร์ต เบน (Robert Bain) ในปี ค.ศ. ๑๙๖๒ ซึ่งได้เคยทำการวิเคราะห์การอ้างอิงของหนังสือตำราทางสังคมวิทยาเบื้องต้นที่ตีพิมพ์ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๕๘ ถึงปี ค.ศ. ๑๙๖๒ และเสนอแนะนักเขียนทางด้านนี้ที่มีผู้อ้างอิงมากเอาไว้ พร้อมกับได้ยก

ประเด็นปัญหาไว้ให้ศึกษา ๒ ข้อ คือ

๑. รูปแบบหรือแนวความคิดทางสังคมวิทยาเป็นไปตามสมัยนิยมและวงจรหรือไม่
(Are there fashions and cycles in types of social thinking?)
๒. วิชามานุษยวิทยาสังคมจะเข้ามาแทนที่สังคมวิทยาหรือไม่
(Is social anthropology going to eliminate sociology?)

จากการวิเคราะห์ของ โอโรแมนเนอร์ (Oromaner) ปรากฏว่า วิชามานุษยวิทยาสังคมจะไม่เข้ามาแทนที่สังคมวิทยา ซึ่งเป็นการปฏิเสธประเด็นปัญหาของเบน และสรุปว่า นักสังคมวิทยาขึ้นอยู่กับนิยามานุษยวิทยาสังคมเพียงเล็กน้อย ส่วนคำถามแรก โอโรแมนเนอร์ ไม่ได้พิสูจน์ (Oromaner 1968: 124-126)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงอีก ๒ เรื่อง ที่จะกล่าวถึง เป็นการวิเคราะห์การอ้างอิงทางประชากรศาสตร์เรื่องหนึ่ง คืองานวิจัยของ เจิร์ด เกรนแมน จี เจ เอ เรสตุส (Sjoerd Groenman และ G.J.A. Riesthuis) ทั้งสองทำการสำรวจและวิเคราะห์ การอ้างอิงของเอกสารที่เสนอในการประชุมทางประชากรศาสตร์ของยุโรป จัดที่เมือง สตราสบูร์ก (Strasbourg) โดย Conseil De L'Europe ระหว่างวันที่ ๓๐ สิงหาคม ถึงวันที่ ๖ กันยายน ค.ศ. ๑๙๖๖ ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าผู้เขียนที่เป็นชาติอื่น ๆ นอกจากจะอ้างอิงงานในภาษาของตนแล้ว ยังอ้างอิงเอกสารในภาษาอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะงานเขียนส่วนใหญ่มักจะถูกเขียนเป็นภาษาอังกฤษ และภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ติดต่อกับกับทุกชาติทุกภาษา (Groenman and Riesthuis 1966: 244-245)

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับประชากรอีกเรื่องหนึ่งคือ วิทยานิพนธ์ของซูซาน คิงสเลย์ ปาสควีเรียลลา (Susan Kingsley Pasquariella) ได้ทำการวิเคราะห์การอ้างอิงของบทความในวารสารทางการศึกษาประชากร (Population Studies) ๑๗ รายชื่อ ซึ่งออกในปี ค.ศ. ๑๙๗๗ จำนวน ๔,๕๖๐ รายการ วัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาว่าวารสาร

ใดบ้างที่ได้รับการอ้างอิงมาก และศึกษาว่าบริการเกี่ยวกับการทำครรภ์และสาระสังเขป
ครอบคลุมวารสารเหล่านั้นหรือไม่เพียงใด นอกจากนี้ยังศึกษาถึงรูปแบบของเอกสารที่ได้รับการ
การอ้างอิงด้วย ผลการวิจัยปรากฏว่า เอกสารที่ได้รับการอ้างอิงส่วนใหญ่ ร้อยละ ๖๐
หรือ ๕,๖๔๔ รายการ เป็นบทความในวารสารต่าง ๆ ๔๖๗ รายชื่อ ซึ่งเป็นทั้งวารสาร
ทั่วไปและวารสารขององค์การรัฐบาลและองค์การระหว่างประเทศ รองลงมาคือร้อยละ ๑๗
เป็นหนังสือหัว ๆ ไป ทั้งนี้ไม่รวมหนังสือที่เป็นสิ่งพิมพ์รัฐบาลและองค์การระหว่างประเทศ
เพราะแยกเป็นอีกประเภทต่างหาก (แต่เมื่อรวมแล้วก็มีหนังสือเพียง ร้อยละ ๒๗) ส่วน
เอกสารที่ได้รับการอ้างอิงน้อยมาก ได้แก่ รายงานที่เสนอต่อหน่วยงานของรัฐบาล (ร้อยละ
๐.๔) และสิทธิบัตร (ร้อยละ ๐.๑) สำหรับวิทยานิพนธ์ได้รับการอ้างอิงเพียง ร้อยละ ๑

สำหรับผลการวิจัยนี้ปรากฏว่า เอกสารที่ได้รับการอ้างอิงเป็นบทความวารสารมาก
ทั้งนี้เพราะบทความวารสารที่ใช้เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ส่วนใหญ่ เป็นบทความทางชีวการ-
แพทย์ (Biomedicine) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นจึงใช้บทความ
วารสารในการอ้างอิงมาก

ในเรื่องอายุของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง ร้อยละ ๖๓ เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีอายุไม่เกิน
๗ ปี และร้อยละ ๔๐ เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีอายุไม่เกิน ๑๒ ปี เกือบร้อยละ ๕๐ เป็นเอกสารที่มี
อายุไม่เกิน ๕ ปี จะเห็นว่าอายุของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงในบทความของวารสารทาง
การศึกษาประชากร จะมีอายุไม่มาก คือส่วนใหญ่ไม่เกิน ๗ ปี ทั้งนี้เพราะบทความที่ใช้เป็น
หน่วยในการวิเคราะห์เป็นบทความทางชีวการแพทย์ (Biomedicine) ถึงร้อยละ ๔๔
ของบทความทั้งหมดที่ใช้เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งการอ้างอิงทางวิทยาศาสตร์มักจะมี
อายุน้อย

วารสารที่ได้รับการอ้างอิงมาก ในครั้งนี้จะกล่าวเพียง ๒๓ รายชื่อ ซึ่งได้รับการ
อ้างอิง มากกว่า ๕๐ ครั้ง

American Journal of Obstetrics & Gynecology
Contraception

Fertility and Sterility
 Studies in Family Planning
 Demography
 Population Studies
 Obstetrics and Gynecology
 Family Planning Perspectives
 Lancet
 Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism
 Endocrinology
 Current Population Reports (all series)
 Acta Endocrinologica
 British Medical Journal
 Journal of Reproduction & Fertility
 Prostaglandins
 Science
 Journal of the American Medical Association
 The Malthusian
 Journal of Reproductive Medicine
 Population Reports (all series)
 American Journal of Public Health
 Social Biology

ในเรื่องที่ว่าบริการทำครรภ์และสภาวะสังเขปจะครอบคลุมรายชื่อวารสารที่มีผู้ใช้
 มากซึ่งได้จากการวิเคราะห์ในการศึกษาคั้งนี้หรือไม่อย่างไรนั้น ซึ่งในการวิเคราะห์ได้นำ
 เอารายชื่อ ๑๐๐ รายชื่อ ที่มีผู้อ้างถึงมาก ไปเปรียบเทียบกับรายชื่อวารสารที่ได้รับการทำ
 ครรภ์และสภาวะสังเขป โดยมีข้อกำหนดว่า ครรภ์และสภาวะสังเขปนั้นทำในสหรัฐอเมริกา

และครอบคลุมสาขาใดสาขาหนึ่งทางการศึกษาประชากร (Population Studies)

ผลปรากฏว่า

๑. ไม่มีบริการตรวจและสาระสังเขปใดครอบคลุมวารสารที่มีผู้ใช้มากที่สุด
๒. วารสารที่มีผู้ใช้มากที่สุดบางรายชื่อไม่ได้รับการนำไปทำตรวจและสาระสังเขปในบางหน่วยงานที่จัดทำบริการตรวจและสาระสังเขป
๓. บทความในวารสารที่มีผู้ใช้มากที่สุดบางรายชื่อได้รับการนำไปทำตรวจและสาระสังเขปทุกบทความ ในบริการทำตรวจและสาระสังเขปหนึ่ง แต่ในบริการทำตรวจและสาระสังเขปบางแห่งก็นำบทความของวารสารเหล่านั้นไปทำตรวจและสาระสังเขปเพียงบางบทความเท่านั้น (Pasquariella 1981: 1-178)

สำหรับในประเทศไทยถึงแม้ว่าการวิเคราะห์การอ้างอิงเริ่มมีผู้สนใจทำการวิเคราะห์กันมากขึ้น แต่ก็ยังไม่มีผู้ทำในสาขาสังคมวิทยาเลย โดยมีงานวิเคราะห์การอ้างอิงเรื่องแรก คือ งานวิเคราะห์การอ้างอิงที่ปรากฏในเชิงอรรถและบรรณานุกรมของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี โดย จรินทร์ สุกุลถาวร ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ หลังจากนั้นก็มีงานวิจัยอีก ๔ รายการ (ภาคผนวก ก) ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ทั้งสิ้น และในงานวิเคราะห์ของไทยทั้งหมด ๔ รายการนี้ ๑ รายการ เป็นการศึกษาปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุด แต่มีบางส่วนของวิทยานิพนธ์เหล่านี้ศึกษาถึงประเภทของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงด้วย ส่วนอีก ๓ รายการ คือของชลธิชา สุทธินิรันดรกุล ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาของวารสารห้องสมุด และได้วิเคราะห์รายการเอกสารอ้างอิงในบทความของวารสารห้องสมุดด้วย ต่อมา อารีย์ ชื่นวัฒนา ได้ทำการวิเคราะห์รายการอ้างอิงของวิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ที่มีขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย เพื่อศึกษาโครงสร้างของวรรณกรรมที่ได้รับการอ้างอิงในวิทยานิพนธ์เหล่านี้ อีก ๑ รายการ ท้ายสุดเป็นวิทยานิพนธ์ของ วิบูลสุข บัณฑิตย์ ได้ทำการวิเคราะห์รายการอ้างอิงในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เพื่อประเมินคุณค่าบทความทางวิชาการในวารสารห้องสมุดของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ดังที่กล่าวโดยสรุปแต่ต้นแล้วว่า ลักษณะของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงในงานเขียนสาขาวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มีความแตกต่างกัน คือ งานเขียนสาขาวิทยาศาสตร์อ้างอิงวารสารมากที่สุด และเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงส่วนใหญ่จะมีอายุไม่เกิน ๕ ปี หรืออย่างมากไม่เกิน ๑๐ ปี ซึ่งตรงกันข้ามกับงานเขียนสาขามนุษยศาสตร์ที่มักอ้างอิงหนังสือมากที่สุด และเป็นเอกสารที่มีอายุเกิน ๑๐ ปีขึ้นไป เป็นส่วนใหญ่ สำหรับงานเขียนสาขาสังคมศาสตร์ ประเภทและอายุของเอกสารขึ้นอยู่กับเนื้อหาของงานเขียน ถ้าเนื้อหาที่มีความโน้มเอียงไปทางมนุษยศาสตร์จะอ้างอิงหนังสือมากที่สุด และอ้างอิงเอกสารเก่า ๆ เป็นส่วนใหญ่ แต่ถ้านงานเขียนมีขอบเขตเนื้อหาโน้มเอียงไปทางด้านวิทยาศาสตร์ จะอ้างอิงวารสารมากที่สุด และอ้างอิงเอกสารใหม่ ๆ เป็นส่วนใหญ่ สำหรับขอบเขตวิชาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง ปรากฏว่า งานเขียนสาขาวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์จะอ้างอิงเอกสารนอกสาขาน้อยมาก แต่งานเขียนทางสังคมศาสตร์ นอกจากจะอ้างอิงเอกสารในสาขาวิชาของตนมากที่สุดแล้ว ยังอ้างอิงเอกสารในวิชาอื่น ๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ด้วย สำหรับงานวิเคราะห์การอ้างอิงเพื่อศึกษาโครงสร้างของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงทางสังคมวิทยา มีความคล้ายคลึงกับผลการวิเคราะห์การอ้างอิงทางสังคมศาสตร์มากกว่าวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คือถึงแม้จะอ้างอิงหนังสือมากกว่าสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น แต่ก็ไม่ได้แตกต่างกันมากนัก และใช้เอกสารส่วนใหญ่อายุไม่เกิน ๑๐ ปี เนื้อหาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง นอกจากจะอ้างอิงภายในสาขาวิชาสังคมศาสตร์แล้ว ยังอ้างอิงเอกสารนอกสาขาสังคมศาสตร์ด้วย ส่วนภาษาที่ใช้ถ้างานเขียนนั้น เป็นภาษาใด เอกสารที่ถูกอ้างอิงส่วนใหญ่จะเป็นภาษานั้น

การศึกษาวิชาประชากรศาสตร์ในประเทศไทย

กล่าวกันว่าจุดกำเนิดของวิชาประชากรศาสตร์นี้ เริ่มมาตั้งแต่สมัยกรุงโรม ในสมัยซีซาร์ ออกัสตัส (Caesar Augustus) ได้มีการสำรวจสำมะโนประชากรขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก ต่อจากนั้น มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในอีกหลาย ๆ ประเทศ แต่การศึกษายังไม่เป็นระบบวิชาการเท่าที่ควร จุดกำเนิดของวิชาประชากรศาสตร์ในสถาบันการศึกษานั้นได้ว่า

เริ่มในยุคแห่งความรุ่งเรืองของกลุ่มพาณิชย์นิยม ในศตวรรษที่ ๑๗ ซึ่งเป็นยุคที่เริ่มมีการวิเคราะห์แบบวิชาการในด้านประชากรศาสตร์ รวมทั้งการวัดแนวโน้มของประชากร นักเขียนคนแรกที่ทำกรวิเคราะห์สถิติชีพ (Vital Statistics) อย่างมีหลักเกณฑ์ จนถือได้ว่าเป็นบิดาของวิชาประชากรศาสตร์ คือ จอห์น กรอนท์ (John Graunt, 1620 - 1674) กรอนท์ ได้วางรากฐานด้านการสร้างตารางชีพไว้อย่างดี ผลงานของเขา คือ Natural and Political Observation Made Upon the Bills of Mortality พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๖๖๒ ถือเป็นหนังสือทางวิชาการเล่มแรกทางประชากรศาสตร์ หลังจากนั้น ก็มีนักคิดอีกหลายท่านที่ทำให้เกิดการวิวัฒนาการของวิชาประชากรศาสตร์มาจนถึงปัจจุบัน อาทิเช่น ชุสมีลช์ (Susmilch) ก๊อดวิน (Godwin) คอนโดเชต์ (Condorcet) โรเบิร์ต ดี มัลธัส (Robert T. Maltus, 1766 - 1834) มาร์ก (Marx) เลนิน (Lenin) ลอทก้า (Alfred J. Lotka) โคล (Ansley J. Coale) และ ดีเมน (Paul Demeny) เป็นต้น อาจสรุปได้ว่า แนวความคิดและทฤษฎีทางประชากรจะได้รับการพัฒนามากขึ้น การวิเคราะห์และวิจัยทางประชากรศาสตร์จะขยายขอบเขตกว้างขึ้น ในยุคที่เครื่องคอมพิวเตอร์สามารถหั่นเวลาและอำนวยความสะดวกต่อการวิจัยดังกล่าว (นิพนธ์ เทพวัลย์ ๒๕๒๓: ๑ - ๒๐; ศิริสิทธิ์ คำวนศิริลป ใน สนิท สัมภกรการ, บรรณาธิการ ๒๕๒๒: ๒๔ - ๒๕)

การพัฒนาของวิชาประชากรศาสตร์ในประเทศไทย เกิดจากผลของนโยบายทางประชากรของประเทศเปลี่ยนไป แต่เดิมนโยบายเน้นทางด้านเพิ่มปริมาณประชากร โดยผู้นำมีความเชื่อว่า การเพิ่มประชากรจะมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคง จนมาถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๐ อัตราเพิ่มของประชากรได้ทวีสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว นักวิชาการกลุ่มหนึ่งจึงได้เริ่มคิดที่จะส่งเสริมการศึกษาด้านประชากรศาสตร์ ตลอดจนจัดตั้งหน่วยงานที่จะทำหน้าที่ขึ้นในมหาวิทยาลัย ขณะนั้นมีนักวิชาการ ๓ ท่าน คือ ศาสตราจารย์ เกษม อุทยานิน อดีตรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าอิทธิพรพงษ์ เกษมศรี ผู้อำนวยการสถิติกลาง (สำนักงานสถิติแห่งชาติปัจจุบัน) และอาจารย์ชิน ชัยประภา นักสถิติอาวุโส แห่งสำนักงานสถิติกลาง ได้ปรึกษารัฐบาลในอันที่จะส่งเสริมวิชาการด้านนี้ขึ้นในประเทศไทย โดยเฉพาะที่สำนักงานสถิติกลางและในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้ดำเนินการ

ขอทุนจากต่างประเทศ เพื่อคัดเลือกอาจารย์ไปศึกษาด้านประชากรศาสตร์ในชั้นปริญญาโท และปริญญาเอกในต่างประเทศ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ อาจารย์ที่ไปศึกษาได้เดินทางกลับมา ปฏิบัติงานในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นรุ่นแรก ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาโยบาย แนวโน้มของประเทศตลอดจนร่วมทำงานวิจัยด้านประชากรในโครงการสำคัญ ๆ ของรัฐบาล เพื่อมิให้ผลงานกระจัดกระจายเป็นรายบุคคลจึงมีความคิดริร่างโครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยและ ผูกอบรมทางประชากรขึ้น ประกอบกับคณะผู้แทนมูลนิธิฟอร์ด ซึ่งได้เดินทางมาประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อจะศึกษารูปร่างในอันที่จะให้ความช่วยเหลือทางด้าน ประชากรในภูมิภาคนี้ ได้เข้าเยี่ยมชมกับต่อ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และได้สรุปผลการสำรวจของหน่วยราชการและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศ โดยเขียน เสนอว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความพร้อมที่จะจัดตั้งหน่วยงานทางประชากรศาสตร์ขึ้นได้

ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เสนอให้ทาง มหาวิทยาลัยพิจารณาดำเนินการจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าวขึ้นเป็นทางการ ขณะเดียวกัน สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติก็ได้รับโครงการดังกล่าว เข้าไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๒ โดยในระยะแรกนี้ใช้ชื่อว่า "ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางประชากร" เริ่มดำเนินงาน เป็นการภายในตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยใช้เงินงบประมาณ และได้รับเงิน ช่วยเหลือ ตลอดจนความช่วยเหลือทางวิชาการจากสภาประชากร ณ นครนิวยอร์ก หน่วยงาน ต่างประเทศและหน่วยงานระหว่างประเทศ ตลอดจนมหาวิทยาลัยต่างประเทศหลายแห่งด้วยกัน เมื่อดำเนินการมาได้เป็นที่พอใจ และประจักษ์ชัดต่อหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องและหน่วยราชการ เหนือขึ้นไป ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ คณะรัฐมนตรี จึงได้พิจารณาและให้ความเห็นชอบด้วยการ จัดตั้งสถาบันประชากรศาสตร์ ดังนั้น ณ วันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้มี พระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้น โดยมีหน้าที่หลัก ๓ ประการ คือ

ก. งานวิจัย

ข. งานสอน

ค. งานบริการทางวิชาการและเผยแพร่ความรู้ (วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ ใน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันประชากรศาสตร์ ๒๕๒๒: ๑๐๐ - ๑๐๔)

สำหรับในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะงานสอน

งานสอน วิชาประชากรศาสตร์และวิชาปัญหาประชากรชั้นปริญญาตรีได้เริ่มมี การเปิดสอนขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ในคณะรัฐศาสตร์ (วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ ใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันประชากรศาสตร์ ๒๕๒๖: ๑๐๔) ต่อมาคณะต่าง ๆ ได้เริ่มบรรจุวิชาประชากรศาสตร์ไว้ในหลักสูตร ทั้งระดับบัณฑิตและมหาบัณฑิต และที่สำคัญ สถาบันประชากรศาสตร์นับว่าเป็นสถาบันแรกที่ได้รับผิดชอบการสอนสาขาวิชาประชากรศาสตร์ ชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ จนถึงปัจจุบันสถาบันประชากรศาสตร์รับผิดชอบ การสอนหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยาโทมหาบัณฑิต (สาขาวิชาประชากรศาสตร์)* โดยร่วมมือ กับแผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตร การศึกษาประกอบด้วยวิชาที่ทางแผนกวิชาสังคมวิทยาฯ กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า ๓๖ หน่วยกิต โดยมีวิชาบังคับ ๗ วิชา คิดเป็น ๒๑ หน่วยกิต วิชาเลือก ๑๕ หน่วยกิต นิสิตจะต้องสอบ ผ่านรายการวิชาที่เรียนโดยมีคะแนนเฉลี่ย "บี" นอกจากนี้ นิสิตจะต้องผ่านการสอบรวบยอด (Comprehensive examination) และเขียนวิทยานิพนธ์เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ความ ระเบียบของบัณฑิตวิทยาลัย ๑๒ หน่วยกิต โดยต้องผ่านการสอบวิทยานิพนธ์จากคณะกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ สำหรับรายละเอียดของรายการวิชาที่ควรเรียน จะเสนอในตารางที่ ๑๔ หลักสูตรวิชาประชากรศาสตร์ของสถาบันฯ เดิมเริ่มใช้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๐ ต่อมาได้แก้ไข ปรับปรุงใหม่ และเริ่มใช้ปีการศึกษา ๒๕๒๐ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันประชากรศาสตร์ ม.ป.ป.: ๓) ได้มีการแก้ไขจากหลักสูตรเดิมในเรื่องของรายการวิชา แต่จำนวนหน่วยกิต ที่ต้องสอบผ่านและชวบนการวัดผลต่าง ๆ ยังคงเดิม

* เดิมคือหลักสูตรปริญญารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาสังคมวิทยา) ต่อมาในปี การศึกษา ๒๕๑๕ สภามหาวิทยาลัยมีมติให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรนี้ได้รับปริญญา สังคมวิทยาโทมหาบัณฑิต

ในปีการศึกษา ๒๕๑๓ คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สถิติมากกว่าการศึกษาทฤษฎีคณิตศาสตร์ของสถิติ ทางคณะจึงได้มีโครงการที่จะเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เลือกแขนงวิชาเอกที่จะนำสถิติไปประยุกต์ใช้ในเวลาที่ออกไปประกอบอาชีพ โดยกำหนดว่าเริ่มแต่นักศึกษาที่รับเข้ามาในรุ่นที่ ๔ คือ รุ่นที่เข้ามาในปีการศึกษา ๒๕๑๓ เป็นต้นไป เมื่อผ่านการศึกษาในชั้นปีที่ ๑ แล้ว นักศึกษาจะต้องเลือกแขนงวิชาเอกที่จะศึกษา ซึ่งมีดังนี้ คือ

๑. สาขาระเบียบวิธีทางสถิติ (Statistical Methodology)
๒. สาขาการประมวลข้อมูลด้วยเครื่องจักรคำนวณ (Computer Data Processing)
๓. สาขาวิจัยดำเนินงาน (Operations Research)
๔. สาขาประชากรศาสตร์ (Demography) (บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สถาบัน ๒๕๑๔: ๒๔)

แขนงวิชาที่ ๔ นี้ นับเป็นจุดเริ่มแรกที่เปิดสอนวิชาประชากรศาสตร์

ชั้นมหาบัณฑิตในสถาบันฯ ซึ่งขณะนั้นเรียกว่า ประชากรรณ (Demography) เป็นแขนงวิชาสำหรับผู้สนใจในการใช้เทคนิคทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของประชากรกับปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ในปัจจุบันใช้ชื่อ "สาขาประชากรศาสตร์" (บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สถาบัน ๒๕๒๕: ๑) นักศึกษาต้องศึกษาวิชาทั้งหมดไม่น้อยกว่า ๔๕ หน่วยกิต โดยที่คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มีหลักสูตรในการเรียน ๒ แผน คือ แผน ก. (ทำวิทยานิพนธ์) แผน ข. (ไม่ทำวิทยานิพนธ์)

แผน ก. มีองค์ประกอบดังนี้

๑. หมวดวิชาเสริมพื้นฐาน	ไม่นับหน่วยกิต
๒. หมวดวิชาพื้นฐาน	๓ หน่วยกิต
๓. หมวดวิชาหลัก	๖ หน่วยกิต
๔. หมวดวิชาเอก	๑๕-๑๘ หน่วยกิต
๕. หมวดวิชาเลือก	๔-๑๒ หน่วยกิต
๖. การสอบข้อเขียนพิเศษ	
๗. วิทยานิพนธ์	๔ หน่วยกิต

แผน ข. มีองค์ประกอบดังนี้

๑. หมวดวิชาเสริมพื้นฐาน	ไม่มีหน่วยกิต
๒. หมวดวิชาพื้นฐาน	๓ หน่วยกิต
๓. หมวดวิชาหลัก	๖ หน่วยกิต
๔. หมวดวิชาเอก	๑๔-๑๘ หน่วยกิต
๕. หมวดวิชาเลือก	๑๔-๑๘ หน่วยกิต
๖. การสอบข้อเขียนพิเศษ	
๗. การสอบปากเปล่า	

การศึกษาตามแผน ก. นักศึกษาต้องเขียนวิทยานิพนธ์ ๔ หน่วยกิต ส่วนแผน ข. นักศึกษาต้องเรียนเพิ่มอีก ๔ หน่วยกิต แต่ไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์ รายละเอียดของวิชาในหมวดต่าง ๆ แสดงไว้ในตารางที่ ๑๔ (บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สถาบัน คณะสถิติประยุกต์ ๒๕๒๕: ๑-๗)

หน่วยงานที่รับผิดชอบในการศึกษาวิชาประชากรศาสตร์อีกหน่วยงานหนึ่ง คือ "สถาบันวิจัยประชากรและสังคม" มหาวิทยาลัยมหิดล ในระยะแรกเป็นหน่วยงานวิจัยหน่วยงานหนึ่งในคณะสาธารณสุขศาสตร์ ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๐๔ ใช้ชื่อว่า "ศูนย์วิจัยประชากรและสังคม" มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิจัยด้านสุขภาพและการเปลี่ยนแปลงประชากรของประเทศไทย เพื่อสนองความต้องการของนโยบายทางด้านสุขภาพและโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประชากร ได้รับเงินอุดหนุนส่วนใหญ่จากการช่วยเหลือของมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ (Rockefeller Foundation) โดยผ่านทางศูนย์ประชากรของมหาวิทยาลัยนอร์ทคาโรไลน่า (Carolina Population Center)

ปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ศูนย์ฯ ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ ให้มีฐานะเป็นสถาบันวิจัยประชากรและสังคม ถือเป็นส่วนราชการหนึ่งในมหาวิทยาลัยมหิดล มีสถานภาพเช่นเดียวกับคณะหนึ่งในมหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีหน้าที่ดำเนินการวิจัย บริการสอนและฝึกอบรม ศูนย์สารนิเทศและผลิตมหาบัณฑิตในที่นี้จะบอกกล่าว เฉพาะงานผลิตมหาบัณฑิต

ในขณะที่ประชากรของประเทศไทยกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รัฐบาลได้พยายามอย่างยิ่งในการที่จะลดอัตราการเพิ่มของประชากร และปรับปรุงคุณภาพของประชากร ดังได้กำหนดไว้อย่างแน่ชัดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔) ความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ในทางประชากรศาสตร์ และมีความเชี่ยวชาญสามารถในการทำวิจัยเกี่ยวกับประชากร ได้เพิ่มมากขึ้น สถาบันวิจัยประชากรและสังคมได้ตระหนักถึงความต้องการดังกล่าวจึงเสนอหลักสูตรประชากรศาสตร์มหาบัณฑิตขึ้น เพื่อผลิตมหาบัณฑิตที่มีความรู้พอที่จะอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางประชากร สาเหตุของปัญหาประชากรรวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ โดยร่วมมือกับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล เปิดรับนักศึกษาเข้าศึกษาตามหลักสูตรประชากรศาสตร์มหาบัณฑิต เป็นรุ่นแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑ (มหิดล, มหาวิทยาลัย, สถาบันวิจัยประชากรและสังคม ๒๕๒๔: ๒-๔, หลักสูตรประชากรศาสตร์มหาบัณฑิต ม.ป.ป.ร. ๑)

หลักสูตรประชากรศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล แบ่งออกเป็น ๓ สาขา คือ ๑. สาขาประชากรศาสตร์การแพทย์ ๒. สาขาประชากรศาสตร์สังคม ๓. สาขาวิจัยประชากรและสังคม นักศึกษาจะเลือกสาขาใดสาขาหนึ่งได้ตามความพอใจ โดยต้องศึกษาให้ได้หน่วยกิตสะสมไม่ต่ำกว่า ๔๕ หน่วยกิต ทั้งต้องผ่านการสอบรายขอและผ่านการสอบวิทยานิพนธ์

ในแต่ละสาขาประกอบด้วยหมวดวิชาต่าง ๆ ดังนี้

สาขาประชากรศาสตร์การแพทย์ มีหน่วยกิตสะสม ๔๕ หน่วยกิต ประกอบด้วย

๑. วิชาแกน	๑๘ หน่วยกิต
๒. วิชาบังคับเฉพาะสาขา	๖ หน่วยกิต
๓. วิชาเลือก	๔ หน่วยกิต
๔. วิทยานิพนธ์	๑๗ หน่วยกิต

สาขาประชากรศาสตร์สังคม มีหน่วยกิตสะสมไม่ต่ำกว่า ๔๕ หน่วยกิต ซึ่งประกอบด้วย

๑. วิชาแกน	๑๘ หน่วยกิต
๒. วิชาบังคับเฉพาะสาขา	๔ หน่วยกิต
๓. วิชาเลือก	๖ หน่วยกิต
๔. วิทยานิพนธ์	๑๖ หน่วยกิต

สาขาวิจัยประชากรและสังคม มีหน่วยกิตสะสมไม่ต่ำกว่า ๔๕ หน่วยกิต ประกอบด้วย

๑. วิชาแกน	๑๘ หน่วยกิต
๒. วิชาบังคับเฉพาะสาขา	๓ หน่วยกิต
๓. วิชาเลือก	๑๖ หน่วยกิต
๔. วิทยานิพนธ์	๑๖ หน่วยกิต

รายละเอียดของหลักสูตรทั้ง ๓ สาขา จะแสดงในตารางที่ ๑๖

(หลักสูตรประชากรศาสตร์มหบัณฑิต ม.ป.ป.: ๓-๕)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จะเห็นว่าที่กล่าวถึง ๓ สถาบันข้างต้นนั้น รับผิดชอบในการสอนในระดับมหาบัณฑิต ทั้งสิ้น คือ สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสถิติประยุกต์ สถาบัน- บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หลักสูตร การสอนไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนมหาวิทยาลัยอื่น ยังไม่มีเปิดสอนถึงขั้นมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีหมวดวิชาประชากรศาสตร์และนิเวศวิทยา อยู่ในระดับปริญญาตรี ของแผนกนิสิตสงคมวิทยาและมานุษยวิทยา (คู่มือการศึกษาชั้นปริญญาตรี ๒๕๒๕, ๒๕๒๖ ๒๕๒๕: ๓๖๔) ซึ่งเป็นเพียงหมวดวิชาและระดับปริญญาตรีเท่านั้น ส่วนมหาวิทยาลัยขอนแก่น มีวิชาประชากรศาสตร์ ซึ่งจัดเป็นวิชาหนึ่งในคณะสาธารณสุข ซึ่งเป็นระดับปริญญาตรีเช่น- เดียวกัน คณะนี้จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑ แต่เริ่มรับนักศึกษาเข้าศึกษารุ่นแรกในปี พ.ศ. พ.ศ. ๒๕๒๓ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๕.ป.ป.: ๑๒๑ - ๑๒๔)

ถึงแม้การศึกษาประชากรศาสตร์ในประเทศไทยเพิ่งจะเริ่มมาไม่นาน แต่ใน อนาคตการศึกษาและการวิเคราะห์วิจัยทางประชากรศาสตร์ในประเทศไทยคงจะต้องขยาย ตัวมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะเรื่องราวและปัญหาต่าง ๆ ทางประชากรนั้นมีหลายด้าน และทุกด้านม คำนึงผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาจะทำได้ผลถ้าไม่คำนึงถึงปัญหาประชากร ทำให้มีความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ทางประชากรศาสตร์ และมีความเชี่ยวชาญสามารถ ในการศึกษาริวิจัยเกี่ยวกับประชากรเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย เป็นประเทศหนึ่งที่กำลังพัฒนา กล่าวคือ การพัฒนาประเทศทำให้คุณภาพของประชากรดีขึ้น ขณะเดียวกันคุณภาพของประชากรที่ดีขึ้นจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย